

บทคัดย่อ

วิทยุชุมชนในประเทศไทยมีการเติบโตอย่างก้าวกระโดดในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา หากแต่การเติบโตดังกล่าวเป็นไปโดยขาดองค์ความรู้ที่เข้ามารองรับอย่างชัดเจน ความไม่ชัดเจนของกฎหมาย การขาดมาตรการการควบคุมที่เข้มงวด ตลอดจนการขาดความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริงในปรัชญาของวิทยุชุมชนทำให้การดำเนินการวิทยุชุมชนผิดเพี้ยนไปจากเจตนารมณ์ที่ต้องการให้วิทยุชุมชนเป็นดำเนินงานด้านการกระจายเสียงในระดับท้องถิ่น ภายใต้อุปเขตกำลังส่งที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดประโยชน์ และตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง ปัจจุบัน หลายส่วนเข้ามาดำเนินการวิทยุชุมชนเพียงเพราะแค่ “ได้คลื่น” มา โดยไม่เข้าใจแนวทางวิทยุชุมชนที่แท้จริง และหลายส่วนก็เข้ามาลงทุนเพื่อผลประโยชน์ในเชิงการเมือง และธุรกิจ ขณะเดียวกัน วิทยุชุมชนแบบประชาชนซึ่งเป็นวิทยุชุมชน “พันธุ์แท้” กลับหลงเหลืออยู่ในสัดส่วนที่ไม่มากนัก งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษากรณี “วิทยุชุมชนคนบ้านดง” ซึ่งเป็นวิทยุชุมชนที่ก่อตั้งโดยพระสงฆ์ในชนบทของประเทศไทยที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลากว่า 8 ปี โดยยังคง “อยู่รอด” และเป็นที่ยอมรับในฐานะสื่อชุมชนที่สร้างคุณประโยชน์ให้แก่ชุมชนได้โดยไม่ขัดแย้งกัน ในขณะเดียวกันทีมวิจัยได้เข้าไปสร้างกระบวนการจัดการความรู้เพื่อเสริมพลังวิทยุชุมชนคนบ้านดงให้สามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างยั่งยืนด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย ประกอบด้วย 1) ศึกษาประวัติ พัฒนาการของวิทยุชุมชนคนบ้านดงในส่วนที่สัมพันธ์กับบริบทชุมชน และกิจกรรมของชุมชน 2) ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการวิทยุชุมชนคนบ้านดง 3) ศึกษาบทบาทหน้าที่ และปัจจัยที่มีผลต่อการทำหน้าที่ของวิทยุชุมชนคนบ้านดง 4) สร้างกระบวนการจัดการความรู้เพื่อเสริมพลังวิทยุชุมชนคนบ้านดง 5) ศึกษาผลที่เกิดจากการใช้กระบวนการจัดการความรู้เพื่อเสริมพลังวิทยุชุมชนคนบ้านดง

วิธีวิทยาในการเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสาร (documentary analysis) และการศึกษาข้อมูลภาคสนาม (field study) การวิเคราะห์เอกสาร เอกสารที่นำมาวิเคราะห์ในงานวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชนคนบ้านดง การศึกษาข้อมูลภาคสนาม ประกอบด้วย การศึกษาบริบทชุมชน การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างกระบวนการจัดการความรู้ที่เหมาะสมเพื่อเสริมพลังวิทยุชุมชนคนบ้านดง

ผลการศึกษา มีดังนี้

1) แนวคิดหลักในการก่อตั้งวิทยุชุมชนคนบ้านดงที่ต้องการเผยแพร่ธรรมะและใช้เป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์งานบุญต่าง ๆ ส่งผลให้ถึงแม้ผังรายการโดยรวมจะมีได้นำเสนอรายการด้านพุทธศาสนาเป็นรายการหลัก แต่ก็ให้ความสำคัญกับการเผยแพร่พุทธศาสนาเป็นอย่างมาก

2) รูปแบบการบริหารจัดการวิद्यุชุมชนคนบ้านดง

2.1 วิद्यุชุมชนคนบ้านดงเป็นวิद्यุชุมชนที่จัดตั้งขึ้นโดยพระสงฆ์ มีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ที่จะเข้าร่วมงาน คือ (1) กลุ่มผู้บริหาร มีขอบข่ายหน้าที่ คือ เป็นผู้ดูแลงานบริหารของวิद्यุชุมชน ทั้งด้านรายการด้านเทคนิค ด้านงบประมาณ (2) กลุ่มนักจัดรายการ นักจัดรายการมีขอบข่ายหน้าที่ในการเป็นผู้ดำเนินรายการ

2.2 วิद्यุชุมชนคนบ้านดงเป็นวิद्यุชุมชนถูกผสมทั้งชุมชนทั้งธุรกิจ ที่เน้นบทบาททางธุรกิจ แต่ก็ยังคงยึดกุมแนวคิดของวิद्यุชุมชนไว้ด้วยการเผยแพร่ธรรมะ / วัฒนธรรมประเพณี และการทำหน้าที่สนองตอบต่อชุมชนในมิติต่าง ๆ

2.3 ในการก่อตั้งวิद्यุชุมชนคนบ้านดง พระครูพิมลกิตติคุณ เจ้าอาวาสวัดบ้านดงเป็นผู้ลงทุนก่อตั้งโดยใช้งบประมาณของท่านเองทั้งหมด โดยมีการขายเวลาในผู้จัดรายการ และผู้จัดรายการก็ไปหาโฆษณาเข้ามาอีกชั้นหนึ่ง

2.4 ในส่วนของการบริหารจัดการผู้ฟัง พบว่า ยังขาดความเข้าใจในเรื่องการบริหารจัดการผู้ฟังวิद्यุชุมชนอยู่ มีความสับสนและไม่สามารถแยกความแตกต่างระหว่างกลุ่มผู้ฟังของวิทยุกระแสหลัก คือวิทยุธุรกิจและวิทยุสาธารณะ กับวิद्यุชุมชนได้

3) บทบาทหลักของวิद्यุชุมชนคนบ้านดง ประกอบด้วยบทบาทด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การศึกษา เศรษฐกิจ และการพัฒนาชุมชน

ผลการวิเคราะห์สถานภาพความรู้ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิद्यุชุมชนคนบ้านดง พบว่า ความรู้ด้านการบริหารจัดการวิद्यุชุมชนเป็นความรู้ที่มาจากพระครูพิมลกิตติคุณ ซึ่งไม่มีทุนความรู้เดิมเลย แต่มีวิธีการแสวงหาความรู้โดยตนเอง ด้วยการเข้าอบรม และแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากหน่วยงานภาครัฐ และคนใกล้ชิด เช่น ลูกศิษย์ที่ใกล้ชิด เป็นต้น จากนั้นจึงวางโครงสร้างการบริหารจัดการสถานีวิद्यุชุมชนภายใต้ความรู้เหล่านั้น ซึ่งส่วนมากเป็นความรู้ที่ได้มาจากภาครัฐ และลูกศิษย์ที่ดำเนินงานวิทยุภาคธุรกิจอยู่

4) กระบวนการจัดการความรู้เพื่อเสริมพลังวิद्यุชุมชนคนบ้านดง ประกอบด้วย การวิเคราะห์สถานภาพความรู้ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิद्यุชุมชนคนบ้านดง การสำรวจความต้องการในการจัดการความรู้ และการออกแบบกระบวนการจัดการความรู้

5) นักจัดรายการส่วนมากเห็นว่าชุดเรียนรู้มีประโยชน์ และสามารถนำไปใช้ได้จริง แต่อยากให้ปรับชุดเรียนรู้ให้มีภาษาที่ง่ายขึ้น และอาจมีสื่อประกอบเพื่อเสริมความเข้าใจด้วย ในส่วนของการตอบคำถามก่อนเรียน / หลังเรียน พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับวิทยุเพื่อชุมชนในระดับที่ดีขึ้น

คำสำคัญ วิद्यุชุมชน การจัดการความรู้ การเสริมพลัง

Abstract

Community radio grew exponentially in the past decade, but this growth occurred without a basis of knowledge and clear understanding. The lack of clarity in related laws, lack of strict control measures, and lack of a true understanding of the philosophy of community radio caused many community radio stations to stray from the original intent of the movement. Many community radio stations did not fulfill the intended objectives of being local stations run by the local people within a clearly stated boundary to truly meet the needs of the local people. At present, many groups are running community radio stations simply because they were able to get the wavelength, but they don't understand the true purpose of community radio. Many people invested in community radio stations for political or business motives. Sadly, only a small proportion of community radio stations are the "genuine" ones that are run for and by the local people.

This research was a qualitative research to study the case of "Baan Dohng People's Community Radio," a radio station founded by Buddhist monks in a rural Thai community that has been in operation for over 8 years and has survived and become accepted as a community medium that benefits the people without conflict. The research team also designed a knowledge management process to strengthen Baan Dohng People's Community Radio so it can be sustainable.

The research objectives consisted of 1) to study the history and development of Baan Dohng People's Community Radio 2) to study the management of Baan Dohng People's Community Radio 3) to study roles and responsibilities of Baan Dohng People's Community Radio 4) to develop a knowledge management process to empower Baan Dohng People's Community Radio 5) to Study the results of the knowledge management process developed to empower Baan Dohng People's Community Radio

The academic methods used to collect and analyze data consisted of documentary analysis and field study. For the documentary analysis, the documents studied consisted of documents related to Baan Dohng People's Community Radio. The field study consisted of a study of the community context, participatory observation, in-depth interviews and, community forum, knowledge management process.

Results of the study were as follows :

1) Since the major concept was to teach Dharma and publicize various merit-making activities, Buddhism-centered programming is a priority at the station, even though the majority of the air time is not devoted only to Buddhist type programs.

2) Radio station management

2.1 Personnel Management

Baan Dohng People's Community Radio was founded by monks and follow these rules for recruiting its radio personnel : (1) managers are responsible for overseeing the administration of the radio station, programming, technical matters and finances (2) program hosts are responsible for running the programs.

2.2 Administration

Baan Dohng People's Community Radio is actually a quasi-community, quasi-commercial radio station. The business role is emphasized but the community concept is still upheld through the inclusion of Buddhist Dharma programming and cultural programming, as well as the radio station's other roles in meeting the needs of the community.

2.3 Financial Management

When the radio station was first established, The Venerable Abbot Phrakru Pimol Kittikhun invested in the entire cost himself using his private funds. The station sells air time to programmers and they in turn get funding from advertisers.

2.4 Audience Management

The study found the station managers lacked understanding of listener management. They were confused about the characteristics and could not distinguish between mainstream or commercial radio listeners and public radio or community radio listeners.

3) Major roles of Baan Dohng People's Community Radio consisted of roles in religion, culture, education, economic, and community development.

4) The knowledge management process to empower Baan Dohng People's Community Radio consisted of : analysis of the existing knowledge situation of two groups of people involved in the radio station, survey of demand for knowledge management and, design of the knowledge management process.

5) The majority of the program hosts thought the learning module was useful and could be applied in practice, but they thought it should be adapted to use easier-to-understand language. They suggested that supplementary media could be included to promote understanding. The results of the pre-test and post-test showed that the majority of learners gained more knowledge about community radio.

Keywords Community Radio, Knowledge Management, Empowerment